

program pre živočíšnu výrobu, napr. chov kožušinovej zveri, koní, rybie farmy a pod.

- Budovať infraštruktúru na stabilizáciu vidieckeho obyvateľstva — prístupové komunikácie, kanalizáciu, odvoz domového odpadu, opravovne poľnohospodárskych strojov a pod.

- Podporovať rodinné farmy, ľudové remeslá a folklór regiónu; propagovať vidiecku turistiku (agroturistiku) ako doplnkový zdroj príjmov poľnohospodárov s poskytnutím ubytovacích a stravovacích kapacít na svojom gazdovstve.

- Presadzovať pôvodný stavebný štýl a podporovať typické prvky ľudovej architektúry.

- Podporiť starostlivosť o krajinu na poľnohospodárskych pôdach so zvláštnym zreteľom na ochranu historicky cenných štruktúr.

* * *

Ľudová architektúra spolu s krajinou scenériou, ktorú tvoria terasové polička so striedaním lúk a pasienkov, lemované stromovou a krovinou zelenou, vznikli ako súčasť životných potrieb ľudí a približujú zároveň stále živú históriu nášho národa. Je preto v našom záujme, aby sme raz mohli povedať, že taká krajina nielen bola, ale aj je . . .

„Víta Vás Zamagurie — kraj vzácnych prírodných krás a regionálnych folklórnych slávností“

Tatiana Hrnčiarová

Zkouška ekologické etiky: les?

Jestliže opravdovú zatoužime nájsť najvyššiu etiku nejakého činu, pak jím zajisté bude stvořitelský moment zrození života (ať je už jeho empirická stránka bez ohledu na čas jakákoli). Život, pro nějž základním darem, který obdržel do vínku, je nekonečná proměnlivost dovedená k první prahové hodnotě osmyslnění — sebereflexi. To, že dovedeme sebe-vnímat, nikoli jen jako jedince vymezeného bolestí či slastí, nebo člověka ovládajícího živé a neživé složky vytržené ze sítě přírodních vztahů, nám dává nezáviděníhodné privilegium. Protože — po půl století již nepřehlédnutelných ekologických ran z arzenálu rodu Homo — jsme schopni v pokoře pocítit svou hodnotovou rovnocennost se vším, co nejméně v miliónech forem reprezentuje fenomén život, nevyvážeme se z průvodního atributu takového sebevnímání: z odpovědnosti za

živé. A živé je natolik svázáno s neživým této planety, že jde o dalekosáhlý přesah odpovědnosti: odpovědnosti za systémy životadárného.

Můžeme tomu suše říkat ekosystémová nebo biocentrická etika, ale především ji musíme hned po jejím zrození naplňovat morálkou odpovídajícího činu. Žijeme v době, která tlačí na zpětné pohledy a přehlédnutelná období vyvolávají stud a touhu po katarzi („Proto země truchlí, chřadnou všichni její obyvatelé, polní zvěř a nebeské ptactvo; hynou i mořské ryby.“ Starý zákon, Ozeáš 4,3). Ožívá samotnými křesťany znovuobjevovaná motivace správcovstvím, vlévající této kultuře historicky známou tužbu kát a obnovit se po opětovném selhání.

Les. Přirozený biom mírného klimatického pásu, prostředí evropského pohanství. Člověk spjatý s přírodou tvrdošijně lpěl na bytostech,

jež vnímal v přírodních jevech. Historické prameny z 10.—13. století přinášejí povšechné údaje o úctě k pramenům, řekám, jezerům, výšinám, kamenům, k ohni a jiným přírodním silám. Víra v nadpřirozené bytosti nižšího řádu přetrvala i křesť a nahrazování úctou k svatým. Toto zakořenění se přisuzuje vývojové fázi převládajícího instinktu nad intelektem, kdy se člověk necítil být svým vědomím uzavřen sám v sobě, odděleně od přírodního prostředí, ale prožíval je intimně jako procesy vlastního těla. Přírodní jevy byly jeho vědomí dány jako živé a oduševněné stejně jako jeho vlastní bytost — neožíval je svou fantazií, prožívání přírody bylo přirozeně polosnové. Proto žádná vnější moc, ani křesťanství, nemohla vymýtit představu o přírodě ztotožněnou s nadsmyslovostí a vzbuzující úctu k ní, takže dobří či zlí duchové přírodních elementů mohli být dobře registrováni rozvíjející se etnografií ještě v 18. a 19. století. Imaginace přírody rozsáhlých lesů vedla nejen k zbožnému uctívání stromů, ale celých hájů (hovoří o tom např. Kosmova kronika). Kult duchovných bytostí ztotožněných s určitými stromy nebo porosty (stejně jako s kameny, vodami apod.) vedl k praktické ochraně: např. stromy, které měly svého ducha, se nesměly kácet. Úcta se projevovala i obětí: chlebu se solí, ulovené nebo domácí zvěře. Ještě před sto lety se přírodnímu duchu posílala zpráva na březové kůře, ochranou mohl být kus očištěného lipového dřeva. . .

Křesťanský středověk se svojí zbožnou introspekci sice kácel lesy pro stavbu kostelů, ale staré stromy ještě dlouho poskytovaly náhradu za zděné modlitebny (balkánské církevní obřady pod duby, v Polsku uctívány svatý dub u Čenstochové a pod.). Obrázky Panny Marie nebo svatých byly a bývají dodnes spíš orientačním znamením posvátného místa (stromu) v přírodě. Lípa spojená s kultem Matky boží je připisována pohanské tradici nejen v Čechách, v Polsku, ale i v Pobaltí nebo na Balkáně. Perunův dub,

Triglavův ořech, symbol stromu života — ruská bříza, podobně uctívány jeřáb u Severanů, osika a vrba jako ochrana proti zlým silám, jalovec nebo hloh proti nemocem. Přírodní náboženství Slovanů nezná výhradně kult pod širým nebem, ačkoli „chrám lesa“ se i dnes může jevit jako místo hodnotnější k vzdání úcty, přirozenější k vroucnosti a radostnější k poselství lásky než opracovaný, případně pozlacený kámen či trám. Pobaltští Slované prosluli chrámovou kulturou; k nejpozoruhodnějším objevům vyvracejícím hypotézy o cizích vlivech došlo u Meklenburku nedávno, v 70. letech.

Les. Zdroj volnosti živých tvorů a krásy živých tvarů. Renesance měla předchůdce, který k přírodě zaujal postoj nekonvenující s dosavadním křesťanstvím. František z Assisi (1182—1226) viděl ve zvířatech bratrsky blízká stvoření, s nimiž se dorozumíval beze slov a prokazoval jim lásku. Renesanční krajinářství s projevy v umění, zahradní architektura, nově nalezený jiný smysl pobytu v přírodě — to vše vycházelo nikoli už z odstupů v úctě a bázni, ale z pocitu blízkosti a radování. Pojmy jako les fontainebleauský nebo bouloňský lesík nenavozují představy utilitární.

Les. Hřbitov stejnověkých kmenů jednoho druhu introdukovaného jehličnanu, jindy bezlesí se stopami po pařezech, závaný štiplavého smogu. Starozákonní představy, že posláním člověka je panovat nad přírodou, ovládnout ji. Trochu pozdní poznání, že vše živé má stejný základ jako náš vlastní život, že veškerý život je tajemství, že nám nezbyvá než se nechat zcela proniknout tajemstvím bytí a života, alychom dospěli do duchovního vztahu se světem, jež Albert Schweitzer nazval úctou k životu. Kosmocentrické pojetí „rozšířených práv“ radikálních ekologických hnutí dneška přiznává právní subjektivitu nejen všem živým, ale i neživým přírodním objektům, kterým chybí schopnost vnímání. Rovnost přiležitostí v ekologickém významu bez-

děky předestírá sylogismus G. Batesona: „Tráva umírá, člověk umírá, člověk je tráva.“

„A tož vyslovím to hlavní a největší slovo: lesy... Nekonečné a nepropustné hvozdry rostoucí náletem, staré a věčně se rodící, bujející po svém, tak husté a kompaktní, že to je jedna hmota... nenabažíš se toho, člověče, a nedokoukáš se té vegetační plnosti.“ (K. Čapek).

Víme, že řešení globálních problémů se odehrává na lokální úrovni stejně jako náprava věcí obecných začíná u morálky mne samého, jednotlivce. Morálka činu je fundamentem vědomí, že ekologická stabilita podmiňuje „trvale udržitelný

rozvoj“ života. Souzní s niternou potřebou dotvoření (nikoli znetvoření) založeném na využití (nikoli zneužití) poznání a na citlivém vnímání světa. To, co v novodobé vizi krajiny figuruje jako „biocentra, biokoridory a interakční prvky“, zahrnuje i „imisi stadia“ lesa, která považuje za oázy možné sukcese v modelu vývoje zhroutených ekosystémů. Etika dotváření v respektu k již stvořenému vychází z postoje spolupráce s přírodou, k němuž Evropa spěla po staletí. Možná, že právě to je hledaný princip, s nímž vstupujeme do „nové smlouvy“ bytí.

Pavel Kovář

Alternativní zemědělství — jedna z cest ke zlepšení životního prostředí

Stav životního prostředí v naší zemi je důsledkem antropogenní činnosti kritický. Kořistnický přístup člověka k přírodě způsobil negativní změny v atmosféře, vodě, půdě i krajině. V prostředí, ve kterém žijeme, se hromadí cizorodé látky, které vstupují i do potravního řetězce. Tento negativní vývoj je jednou z příčin zhoršování zdravotního stavu obyvatelstva a stagnace délky života. Mají-li být zachovány alespoň stejné možnosti pro život dalších generací, musí být zastavena degradace životního prostředí.

Zastavení devastace prostředí a obnova napáchaných škod z minulého období je cílem Koncepce státní ekologické politiky, kterou vypracoval Federální výbor pro životní prostředí a schválila jí vláda ČSFR Usnesením č. 511 dne 26. 7. 1990.

Jednou z navrhaných cest nápravy vztahu mezi člověkem a biosférou jsou nekonvenční formy hospodaření v krajině. Právě jejich realizaci podporuje rozvoj alternativních systémů zemědělské produkce. Zásady Státní ekologické politiky pro ekologizaci zemědělství a potravinářství jsou v mnohém velmi shodné s mezinárodními směrnici hnutí pro alternativní zemědělství (IFOAM).

Běžně používaný pojem alternativní zemědělství je souhrnným názvem pro řadu ekologicky vhodných alternativních zemědělských systémů a metod šetrnějších pro přírodu, zabezpečujících biologicky hodnotnější produkci. Tyto systémy mají nejruznější názvy (např. ekologické, organobiologické, organické, biodynamické, biologické, makrobiotické zemědělství a pod.) a jsou